



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus
Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. XII. De gratia & gloria Angelorum,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

ab ejus substantia fluat, sicut motus cordis à natura animalis, ut supra ostensum est; potest tamen ea abuti, illamque vitare ex aliqua mala circumstantia, puta non diligendo Deum tanquam suum finem & beatitudinem naturalem, cum subordinatione necessaria ad eundem, ut auctoritas & finem supernaturalem; de quo infra.

Quærit D. Thomas art. 5. hujus quæstionis, utrum Angelus naturali dilectione diligat Deum magis quam seipsum? Et respondet affirmativè, & probat triplici ratione. Prima est: quia quælibet pars naturaliter magis inclinatur in bonum totius, quam in suum; ut patet in manu, quæ naturaliter & absque deliberatione se exponit etiam ad conservationem totius corporis; & in aqua, quæ contra propriam inclinationem ascendit sursum ad vitandum vacuum, toti naturæ inimicum. Et quia ratio imitatur naturam, hujus naturalis inclinationis imitationem invenimus in virtutibus politicis: est enim virtuosus civis, ut se exponat mortis periculo, pro totius republicæ conservatione. Cum ergo Deus sit bonum & finis universi, ac bonum universale totius naturæ, comprehendens omne bonum, sicut totum comprehendit omnes suas partes; & quælibet creatura magis sit Dei, quam pars totius, aut civis republicæ, manifestum est Angelum, & quamlibet creaturam, dilectione naturali magis inclinari in bonum divinum, quam in bonum proprium.

Hanc rationem D. Thomæ conatur enervare Scotus in 3. dist. 27. quæst. 2. dicit enim primò falsum esse illud principium: pars naturaliter diligit totum magis quam seipsam; nec verum esse quod pars se exponat pro conservatione totius; sed quod ipsum totum magis se diligendo quam partes, eas exponit pro conservatione sui; vel etiam partes præcipuè minus præcipuas. Dicitur etiam, quod etiam detur quod pars se exponat pro toto, non sequitur propterea quod magis diligit totum, quam seipsam; quia exponitur pro toto, propter identitatem sui esse cum toto, ac non formaliter propter conservationem sui esse.

Sed hæc facile dissolvitur: primum quidem, dicendo cum Cajetano, quod si pars seipsam exponat, si se exponat à toto, propter ipsum totum; quia tamen naturaliter exponitur, evidens signum est eam magis inclinari in bonum & conservationem totius, quam in seipsam: quia ut ait Aristoteles 2. physic. textu 78. *Vnum quodque sicut agit naturaliter, sic aptum natum est*.

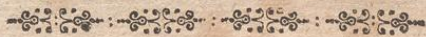
Alterum verò etiam rejicitur: quia ut rectè observat idem Cajetanus, falsum est quod pars se exponat pro toto, propter unionem aut identitatem quam habet cum illo; cum frequenter se exponat cum periculo perendi unionem aut identitatem quam habet cum toto. Ratio ergo ob quam pars se exponit pro toto, est quia essentialiter est totius, & propter illud: unde cum quælibet creatura magis sit Dei, quam pars totius, rectè infert D. Thomas, Angelum & hominem naturali dilectione magis in bonum divinum, quam in bonum proprium inclinari.

Secunda ratio D. Thomæ est: Si Angelus seipsam naturaliter magis diligeret, quam Deum, naturalis ejus inclinatio esset perversa: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Minor patet: quia si naturalis inclinatio Angeli esset perversa, ejus natura de se esset mala, utpote radix & principium

A um perversæ inclinationis: atque adeò Deus esset auctor mali: vel constituendum esset primum principium malorum: quæ omnia in Manichæis damnata sunt. Sequela Majoris probatur: Perversa est inclinatio quæ tendit ad diligendum magis medium, quam finem: Sed Deus habet rationem finis, quælibet autem creatura rationem medii ad illum ordinati: Ergo si Angelus seipsam naturaliter magis diligeret, quam Deum, naturalis ejus inclinatio esset perversa.

Denique, Si Angelus naturaliter magis seipsam quam Deum diligeret, charitas & gratia non perficerent, sed destruerent ejus naturam: Consequens est falsum: Ergo &c. Sequela Majoris patet: per gratiam enim & charitatem Angelus magis amat Deum, quam seipsam. Minor etiam est certa: sicut enim fides non destruit, sed elevat rationem; ita gratia & charitas non destrunt, sed perficiunt naturam, eamque elevant ad statum altiorum.

Advertendum tamen est, quod licet Angelus naturali dilectione magis Deum quam seipsam amet, dilectione & tamen liberâ & electiva, potest seipsam magis quam Deum diligere. Ratio est, quia Angelus, ex libera voluntatis electione potest peccare, quandoquidem de facto peccavit: omnis autem peccans moraliter, avertitur à Deo, & convertitur ad creaturam, præfertque bonum aliquod creatum bono divino: Ergo Angelus amore libero & electivo potest seipsam magis quam Deum diligere, ac præferre bonum proprium bono divino.



DISPUTATIO XII.

De gratia & gloria Angelorum.

Ad quæstionem 62. D. Thomæ.

HUc usque de Angelis naturaliter consideratis: jam de eorum perfectione supernaturali; gratiæ nimirum & gloriæ, dicendum superest: de qua D. Thomas quæst. 62. Quæ verò de tempore & loco creationis Angelorum quæst. 61. docet, disputatione præcedenti fuere à nobis expolita.

ARTICULUS I.

Utrum Angeli fuerint in sua creatione beati?

DUplex in Angelis, sicut in nobis, distinguitur beatitudo: una naturalis, quæ est ultima perfectio ad quam natura angelica potest per vires naturæ pervenire, si ve perfectissima operatio quæ naturaliter potest Angelo convenire, cognitio scilicet & dilectio Dei ut auctoris naturæ: altera supernaturalis, quæ est ultima perfectio naturæ angelicæ, excedens naturalem ipsius facultatem, si ve perfectissima operatio ad quam supernaturaliter elevari potest; & consistit in clara Dei visione, ut dicemus in Tractatu de beatitudine. Inquirimus ergo, an duplex hæc beatitudo Angelis ab initio creationis concessa fuerit?

2 **D**ico primò, Angelos fuisse creatos in beatitudine naturali. Ita Divus Thomas artic. 1. hujus questionis, ubi præmissâ distinctione beatitudinis in naturalem & supernaturalem, subdit: Sic igitur dicendum est, quod quantum ad primam beatitudinem, quam Angelus assequi virtute sua natura potuit, fuit creatus beatus: quia perfectionem hujusmodi Angelus non acquirit per aliquem motum discursum, sicut homo, sed statim ei adest propter suam naturam dignitatem.

3 **C**onfirmatur: Angeli à principio suæ conditionis habuerunt cognitionem & dilectionem perfectam Dei ut auctoris naturæ: Sed in hac duplici operatione naturalis ejus beatitudo consistit; cum illa sit ultima perfectio ad quam natura angelica per vires naturæ pervenire potest: Ergo Angeli in beatitudine naturali fuerunt à Deo conditi.

4 **O**bjicies: Si Angeli fuissent creati in sua beatitudine naturali, in ea permansissent: Sed non omnes in ea permanserunt; Angeli enim damnati sunt infelicissimi, & maximam anguntur tristitiam: Ergo omnes Angeli non fuere creati in sua beatitudine naturali. Sequela Majoris probatur: De ratione beatitudinis est inamissibilitas: Ergo si Angeli fuissent creati in sua beatitudine naturali, in ea permansissent.

5 **R**espondent aliqui concedendo Majorem: existimant enim quod licet Angeli simpliciter & absolute miser sint, possunt tamen dici beati secundum quid, beatitudine scilicet naturali, quæ in cognitione & dilectione auctoris naturæ consistit: sicut homo qui in hac vita contemplationem Dei perfectissimam haberet, quodammodo felix diceretur, tamen si absolute miser esset, & gravissimos cruciatus perferret.

Sed hæc solutio & doctrina displicet: beatitudo enim naturalis Angeli consistit quidem in cognitione & dilectione Dei ut auctoris naturæ, atque ulla tamen deordinatione ab illo; unde hanc beatitudinem naturalem habuerunt Angeli in statu innocentie ante peccatum, Dæmones verò illam per peccatum amisserunt: quamvis enim directe & immediate contra Deum ut authorem naturæ non peccaverint, eo tamen ipso quod peccaverunt contra Deum ut authorem supernaturalem, ab eoque deordinati sunt, indirecte, mediate, & per accidens, contra eundem Deum ut est auctor naturæ peccaverunt, & ab eo deordinati sunt.

6 **M**elius ergo respondetur, negando sequelam Majoris. Ad cujus probationem dicendum est, quod quamvis beatitudo naturalis sit inamissibilis respectu Angeli in puris naturalibus constituti: tamen Angelus elevatus ad ordinem supernaturalem, potest indirecte & per accidens illam amittere, peccando directe contra præcepta supernaturalia. Unde commune illud effatum ex Dionysio desumptum: *Naturalia in Dæmonibus remanserunt integra*: intelligendum est de naturalibus in esse purè physico consideratis, qualia sunt substantia, potentia, species intelligibiles & hujusmodi; non verò de naturalibus quæ habent aliquid moralitatis admixtum, cujusmodi sunt cognitio practica, & rectitudo voluntatis erga ultimum finem: hæc enim, sal-

A rem ad aliquid, per peccatum destructa fuit in Angelis.

Dico secundò, Angelos non fuisse creatos in beatitudine supernaturali.

Probatur, quia hæc (inquit S. Thomas) non est aliquid naturæ, sed naturæ finis: Ergo non debuit communicari Angelis per creationem.

Præterea, ut idem Doctor sanctus dicitur: Quisquis fruitur visione essentia Dei, ita felicitate necessitate rapitur ad amandum Deum, ut nullo modo possit velle à Deo recedere & peccare. Cum ergo plures Angeli peccarint, evidens argumentum est eos caruisse visione beatæ divinæ essentia, in qua supernaturalis beatitudo creaturæ intellectualis consistit.

Ad quod, unum ex specialissimis privilegiis animæ Christi collatis, ex eo quod esset Filius Dei naturalis, & haberet gratiam unionis hypostaticæ, ad quam titulo conaturalitatis consequitur gratia habitualis & gloria, fuit quod à primo instanti sui esse Deum permanentiter intueretur: Ergo cum similis ratio concedendi tale privilegium, non currat in Angelis, dicendum est quod ab initio suæ creationis non viderunt intuitivè divinam essentiam, saltem visione permanenti.

An verò visione transeunti illam viderint, dubitant aliqui Authores: Ratio autem dubitandi est, quia ex doctrina Divi Augustini libro 11. super Genesim ad litteram, & D. Thomæ 2. p. quæst. 12. art. 11. ad 2. & 2.2. quæst. 17. art. 1. idè Moyse & D. Paulus adhuc viatores viderunt divinam essentiam, visione transeunti, quia cum Moyse electus esset Doctor Judæorum, & D. Paulus Doctor Gentium, conveniens fuit eorum immediatè in Deo videre mysteria gratia, quæ alios erant edocaturi, ut scilicet oculati testes facti mysteriorum quæ prædicabant, possent dicere populis sibi commissis: *quod audimus & vidimus, hoc testamur*. Sed pariter Angeli superiores, fuerunt veluti doctores inferiorum, ipsos per modum magisterii aristoteli de mysteriis gratia illuminando, ut infra dicitur: Ergo saltem Angeli superiores viderunt à principio suæ productionis divinam essentiam per modum transeuntis.

Sententia tamen negativa communis est apud Theologos. Et probatur, quia hæc est regula generalis, & communis lex, quod nullus viator, dum est in statu viæ, divinam essentiam contempletur; cum visio essentia divinæ sit tota merces, & essentialis præmium Beatorum: Accipere aliquem à regula generali, & ordinaria lege, atque fundamento, ex Scriptura vel SS. Patribus desumpto, temerarium est: Ergo cum neque Scriptura, neq; SS. Patres insinuent Angelos viatores vidisse aliquando divinam essentiam, id sine temeritate affirmari non potest.

Ad rationem verò dubitandi in contrarium dicendum est, rationem illam D. Thomæ, ad probandum quod Moyse & D. Paulus viderunt divinam essentiam, per modum transeuntis, adhuc essent in viâ, esse solum congruentium, quæ supposito quidem fundamento quod habemus in Scriptura, hoc speciale privilegium dæmonibus illis viris fuisse concessum, optima est, nihil tamen prorsus concluderet, si ad hoc probandum nullum

nullum haberemus Scripturæ testimonium: un-
de cum ad simile privilegium aliquibus Angelis,
etiam superioribus, concedendum, nullus Scri-
pturæ locus affecti possit; quantum cumque id
congruentia aliqua apparentes suadere vide-
antur, non debemus tamen asserere, aliquos ex
Angelis viatoribus, transeunter vidisse divi-
nam essentiam.

Dices, In Scriptura satis aperte significari,
hoc privilegium supremo saltem Angelo fuisse
concessum: nam Ezechiel. 8. Prophetæ sic affa-
tur principum Angelum prævaricatore in perso-
na Regis Tyriorum: *Tu signaculum similitudinis,
plenus sapientiæ, & perfectus decore, in deliciis para-
disi Dei fuisti: delicia autem paradisi, sunt amor
beatitudinis, & gaudium de visione Dei: Ergo
primus Angelus, dum esset adhuc viator, amore
beatitudinis & visione Dei potitus est.*

Sed facile responderetur, per delicias paradisi,
quibus dicitur aliquando potitus Lucifer, non
intelligi visionem ipsam essentia Dei, sed in
feriores delicias, quas peccando amisit, nempe ha-
bitationem in Empyreis, quod locus amoenissimus
est, & paradisi plenus deliciis, in quo fuit Luci-
fer cum aliis Angelis creatis, ut supra ostensum
est, & a quo post peccatum fuit dejectus, & in
infernum detrusus. Vel etiam per delicias para-
disi intelligi possunt dona illa gratia, quibus
Angeli ab initio fuere ornati, & quæ Lucifer &
alii Angeli apostata peccando amisierunt.

Dices rursum: Glossa interlinearis explicans
illud Epistolæ Judæ versu 6, *Angelos vero qui non
servaverunt suum principatum*: per principatum
intelligit spirituales Dei visionem: Ergo An-
geli apostata Dei visione aliquando potiti sunt.

Respondeo Glossam, per spirituales Dei vi-
sionem, non intelligere claram & intuitivam di-
vinæ essentia cognitionem, in qua beatitudi-
natis consistit; sed ibi accipere visionem Dei,
pro cognitione supernaturali fidei, de qua im-
mediate antea locutus fuerat Judas Apostolus,
dicens: *Eos qui non crediderunt perdidit*: Dæmo-
nes enim non servasse fidem laudabilem, quæ
est donum Dei, & quam habuerunt, dum
inveniamur via, docet D. Thomas 2. 2. quæst. 5.
art. 2.

Eodem modo explicandus est Augustinus,
dum lib. 11. de civit. cap. 22. ait quod *Angeli à
principio fuerunt participes lucis & claritatis æternæ*:
nam participationem lucis & claritatis æternæ,
non intelligit claram Dei visionem, sed eminenti-
orem quandam cognitionem supernaturalem, à
lumine fidei vel doni sapientiæ procedentem,
quam ab initio creationis Angeli habuerunt. Si-
militer cum c. 29. docet omnes Angelos à prin-
cipio habuisse cognitionem matutinam, per co-
gnitionem matutinam intelligit cognitionem na-
turalem recum in verbo cognito per ejus simili-
tudinem in natura ipsius Angeli reducuntem.
Nam ut ait D. Thomas hic quæst. 62. art. 1. ad 3.
*Angeli duplicem habent verbi cognitionem: unam na-
turalem, & aliam gloriæ: naturalem quidem, quæ co-
gnoscitur per ejus similitudinem in sua natura re-
ducuntem: cognitionem vero gloriæ, quæ cognoscitur ver-
biter per suam essentiam. Et utraq; cognoscitur Ange-
li in verbo: sed naturali quidem imperfectè, co-
gnitionem vero gloriæ perfectè. Prima ergo cognitio re-
ducitur in verbo: sed naturali quidem imperfectè, co-
gnitionem vero gloriæ perfectè. Prima ergo cognitio re-
ducitur in verbo: sed naturali quidem imperfectè, co-
gnitionem vero gloriæ perfectè. Prima ergo cognitio re-
ducitur in verbo: sed naturali quidem imperfectè, co-
gnitionem vero gloriæ perfectè.*

A Instabis: Idem Augustinus eodem lib. 11. de
civit. cap. 9. loquens de Angelis bonis ait: *Tantò
est felicitior illa portio, quanto nunquam fuit peregrinata
à Deo*: At si boni Angeli aliquando caruissent
Dei visione, peregrinati fuissent à Deo: Ergo bo-
ni Angeli ab initio creationis viderunt divinam
essentiam, & fuerunt beati beatitudine super-
naturali.

Propter hoc testimonium Ludovicus Vivez
supra cap. illud 9. lib. 11. de civit. docuit bonos
Angelos ab initio divinam essentiam clarè vidisse,
& in tali visione semper perseverasse: subin-
deq; perfectè beatos beatitudine supernaturali,
etiam à primo instanti sui esse, exitisse. Verùm
hic locus Augustini varias patitur interpretatio-
nes. In primis responderi potest, S. Doctorem
per hæc verba velle solum insinuare, viam An-
gelorum fuisse ita brevem, ut non possit meritò
nuncupari peregrinatio; quia peregrinatio lon-
gam quandam denotat viam. Vel etiam dici po-
test, Angelos bonos nunquam esse peregrinatos:
quia dum essent in via, non fuerunt extra suam
patriam exules, nec extra locum in quo conditi
sunt; sicut primi parentes, qui post peccatum
è paradiso terrestri depulsi sunt. Denique boni
Angeli dici possunt nunquam à Deo peregrina-
ti: quia illi semper adhæserunt per gratiam &
charitatem, & nullum commiserunt peccatum,
per quod creatura intellectualis verè à Deo re-
cedit, & veluti peregrinatur: unde Luca 15. de
filio prodigo dicitur, quod *peregrè profectus est in
regionem longinquam.*

ARTICULUS II.

*Virum Angelis necessaria fuerit gratia, &
quando, ac quomodo illam recepe-
runt?*

§. I.

Resolvitur prima difficultas.

Dico primò, Angelos indignos gratiæ, ut in
Deum, prout est objectum beatitudinis su-
pernaturalis, se converterent.

Probatur ratione D. Thomæ hic art. 2. Volun-
tas non potest ferri in id quod est supra natu-
ram, nisi ab aliquo principio supernaturali mo-
veatur: Sed Deus, ut objectum beatitudinis su-
pernaturalis, est supra omnem naturam crea-
tam; Ergo voluntas creata non potest in illum
ferri, nisi ab aliquo principio supernaturali mo-
ta. Minor patet, Majorem verò probat exemplo
& ratione: Exemplo quidem caloris, qui non po-
test generare carnes, nisi ut instrumentum ani-
mæ; quia generare carnes est supra naturam cal-
oris: Ratione verò, quia omnis voluntas est in-
clinatio naturalis in bonum conveniens secun-
dum naturam: Ergo si aliquid est supra natu-
ram, voluntas non potest in illud ferri, nisi mo-
veatur ab aliquo principio supernaturali. Pro
majori hujus rationis & doctrinæ declara-
tione.

Advertendum est, in qualibet re, tria potissi-
mum reperiri, nempe ejus naturam; finem ad
quem tendit, & in ejus adeptione quiescit; &
inclinationem, per quam in illum tendit: quæ
tria proportionem inter se servare debent, atque
ad eò

adeo esse ejusdem ordinis : v.g. lapis habet naturam corpoream ; pro fine vero centrum terræ, in quo quiescit ; & denique gravitatem, per quam tanquam per naturalem inclinationem continuò ad illud fertur. In ordine ergo supernaturali hæc tria pariter distinguenda & admittenda sunt : nam in illo ordine gratia sanctificans tenet locum naturæ ; visio Beata est ultimus finis ad quem tendimus , & in quo solùm creatura rationalis perfecte quiescit ; & denique charitas gratiam consequens, est inclinatio in illum finem , & veluti pondus quo in Deum tanquam in centrum ferimur, juxta illud Augustini in libro Confessionum : *Amor meus pondus meum ; amore feror quocumque feror* : Unde sine charitate nulla creatura quantumcumque perfecta potest se in Deum , prout est objectum beatitudinis supernaturalis, convertere.

Præterea observandum est, hominem ex duplici capite indigere auxilio gratiæ, nempe propter naturæ sensibilis & corruptæ impedimentum , & propter finem excedentem vires naturæ ; Angelum vero ex uno solùm capite , ob excessum scilicet & elevationem objecti & finis supernaturalis. Ita colligitur ex S. Thoma hęc in resp. ad 2. ubi ait : *Converti ad beatitudinem ultimam homini quidem est difficile, & quia est supernaturam, & quia habet impedimentum ex corruptione corporis, & infectione peccati : sed Angelo est difficile, propter hoc solùm quod est supernaturale.* Ex quo patet, Janſenium & alios Recentiores, qui existimant necessitatem gratiæ efficacis ex sola infirmitate & corruptione naturæ esse desumendam , atque adeo ad statum innocentie hominum & Angelorum non debere hanc necessitatem extendi, valde hallucinari, totoque otio ab Angelici Doctoris principis aberrare. Imò & Augustino apertissimè repugnare, qui lib. 12. de civit. cap. 9. differens de discrimine Angelorum, quorum alii alius persistentibus in amore Dei, defecerunt ab illo, ita loquitur : *Aut minorem acceperunt amoris divini gratiam, quam illi, qui in eadem persistunt : aut si utique bonè & equaliter creati sunt, istis malè à voluntate cadentibus, illi amplius adjuti, ad illam beatitudinis plenitudinem pervenerunt.* Constat enim, quod charitas Dei diffusa sit in eis per spiritum sanctum. Ubi totam discretionem perseverantium Angelorum à non perseverantibus refundit in Deum, à quo amplius Angeli boni in gratia & charitate perseverantes adjuti sunt. Et rursus lib. de correptione & gratia cap. 10. proponit quæstionem, utrum perseverantia Adami foret donum acceptum à Deo, subindeque referenda in Deum discretio consequens illam ? Cui respondet eodem modo loquens de Angelorum ac de lapsorum hominum perseverantia, scilicet *Deum sic ordinasse Angelorum & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet quid posset eorum liberum arbitrium, deinde quid posset sua gratia beneficium.* Utique quid posset eorum liberum arbitrium in peccato demonum & primorum parentum, & quid posset sua gratiæ beneficium in perseverantia lapsorum hominum, & Angelorum non labentium. At in perseverantia lapsorum hominum ostendit Deus suæ gratiæ beneficium, discernens perseverantes à non perseverantibus : Ergo etiam in perseverantia Angelorum, siquidem omnino parem constituit Augustinus ordinationem & providentiam vitæ

Angelorum & hominum. Unde Fulgentius libro 2. ad Trasimundum cap. 2. pari modo describit gratiæ divinæ reparationem hominis, & custodiam Angeli à ruina, sic enarrat : *Ipsi etiam homini reparando fuit necessaria : quia non aliam flantem Angelum à ruina potuit custodire, nisi illa quæ lapsum hominem post ruinam potuit reparare. Vana est in utroque gratia operata : in hoc ut surgeret, in illo ne caderet : in illo ne vulneraretur, in isto ut sanaretur : ab hoc infirmitatem repulit, illam infirmitatem non finit.*

Adde etiam quod Augustinus concione 2. in Psal. 32. loquens de bonis Angelis, sub nomine & figura cælorum, hæc scribit : *Nec ipsi celi firmitatem sibi propriam praestiterunt : verbo Domini celi firmati sunt, & spiritu oris ejus omnis virtus eorum : non habuerunt aliquid ex se, & tanquam supplementum à Domino perceperunt : Spiritum enim oris ejus, non pars, sed omnis virtus eorum.* Similia habet Gregorius lib. 25. Moral. cap. 8. ubi quoque Angelis accommodat illud, *Verbo Domini celi firmati sunt, & spiritu oris ejus omnis virtus eorum, & ait, Aliis cadentibus, alios à Deo fuisse solidatos, utique similiter casuros, nisi solidati fuissent.* Demum Anselmus in libro de casu diaboli, affirmat quod in Angelis sanctis locum habet illud Apostoli : *Quid habes quod non accepisti ? ut patet ex capite 1. cui titulus est : Quod certum ad Angelos dicitur : Quid habes quod non accepisti ? Finis verò : Vide si non solam homini, sed & Angelo potest dici, quia non habet quod non accipit.* Item cap. 2. sic ait : *Constat ergo quia ille Angelus qui stetit in veritate, sicut ideo perseveravit, quia perseverantiam habuit ; ita ideo perseverantiam habuit, quia accepit, & ideo accepit, quia Deus dedit.* Igitur non minus Angeli quam homines indigent gratiæ efficaci ut juxta ac rectè vivant, & in bono perseverent. Unde Augustinus conc. 2. in Psal. 70. *Angeli tibi debent quod juxte vivunt, tibi debent quod bene vivunt. Potentiam tuam & justitiam tuam iniquo : usque in altissima que fecisti magnalia. No putes hominem solum pertinere ad gratiam Dei. Quid est Angelus, si deserat qui creavit ? De quo fuit in Tractu de voluntate Dei.*

§. II.

Alia difficultas expeditur.

Dico secundò : Omnes Angeli à primo creationis suæ instanti gratiam sanctificantem receperunt. Ita S. Thomas hic art. 3.

Probatum primò ex Scriptura : nam Ezechiel. 28. Propheta alloquens Luciferum, sub persona Regis Tyriorum, ait illi : *Tu similitudinem similitudinis, plenus sapientiâ, & perfectus in core, in deliciis paradisi Dei fuisti : omnis lapis pretiosus operimentum tuum Perficiam in tuis, à die conditionis tuæ, donec inventa est impietas in te. Quem locum etiam non omnes Patres intelligant de Lucifero, inter quos est Augustinus lib. 11. de Genesi ad litteram capite 11. qui illum intelligit de membris diaboli, qui sunt homines mali ; committere tamen illum interpretantur de Lucifero, sub persona Principis Tyriorum. Unde sic arguo : Lucifer fuit perfectus à die conditionis tuæ, donec inventa*

inventa est iniquitas in eo: igitur aliquid per peccatum amisit, quod à die conditionis suæ acceperat; alioquin non fuisset à die conditionis suæ perfectus, donec inventa esset iniquitas in eo: Sed hoc quod Lucifer per peccatum amisit, non potuit esse perfectio aliqua naturalis, cum omnia naturalia post peccatum manserint integra in Angelis, ut est commune Patrum & Theologorum axioma: Ergo fuit aliqua perfectio supernaturalis, quæ non potest esse alia quam gratia habitualis, sub nomine signaculi Dei expressa, cum sit singularis participatio, & quasi character nature divinæ. Unde Bernardus serm. 4. in Cant. similitudinem Dei illam appellat: Ambrosius lib. 6. Exameron. cap. 8. *picuram Dei*, & Nillessus homil. 4. super Cantica: *Copiam divinæ scientiæ*. Ergo Lucifer à die conditionis suæ, deore gratiæ sanctificationis fuit ornatus, omniumque virtutum infusarum, veluti cælestium margaritarum, fulgore decoratus. Unde Gregorius lib. 22. Moralium cap. 18. explicans perfectiones quas à Deo in sua creatione acceperat: *In medio (inquit) ignitorum lapidum perfidius ambulavit, quæ inter Angelorum corda, charitatis igne succenduntur, claris gloriæ conditionis exiit, quem bene extortum ac protegentem dicit: omne enim quod extenti præterimus, obumbramus. Et quia comparatione claritatis suæ, cæterorum claritatem obumbrasse creditur, ipse extensus & protegens fuisse perhibetur. Aliquos enim quasi obumbrando operuit, qui vitam magnitudinem excellentiâ majore transiit.*

Confirmatur: Lucifer dicitur loco citato in delicijs paradisi Dei fuisse: Sed ibi per paradysum non potest intelligi paradysus gloriæ, sed solùm gratiæ, cum amore beatifico, & clarâ Dei visione potius non fuerit, ut articulo precedenti ostensum est: Ergo Lucifer in prima sui conditione fuit exornatus doni gratiæ. Deinde cum subiungit Scriptura illum fuisse *perfectum in suis suis, à die conditionis suæ*, intelligit haud dubiè, eum fuisse optimè dispositum ad hanc propter quæm erat creatus: Sed non poterat Angelus ad illum finem rectè disponi & ordinari, nisi mediante gratiâ & charitate, ut patet ex conclusione precedenti: Ergo illam ab initio creationis habuit. Demum Isaia 14. eidem Luciferò dicitur: *Quomodo cecidisti de celo Lucifer qui mane orientaris: id est quomodo amisisti splendorem quem habebas? At non amisit splendorem nature, quam integram retinet: nec splendorem gloriæ, quam nunquam habuit: Ergo solùm splendorem gratiæ, quo in ipso suæ conditionis exordio illustratus est. Unde Ambrosius in Plal. 118. item. 7. *Ipsè diabolus per superbiam, natura suâ amiserat.**

Confirmatur ampliùs ex alijs SS. Patribus, qui aperte favent nostræ sententiæ: Basilius enim homil. in Plal. 32. Angelos docet cum ipsa sanctitate procreatos esse: *Non enim (inquit) velut materia creati primum Angeli, deinde consummati, procedente paulatim exercitatione, digni facti sunt, qui spiritum recipere. Sed in prima constitutione, ac ipsa massa substantiæ ipsorum, una instanti habuere sanctitatem.* Idem docet Damascenus lib. 2. fidei cap. 3. dicens: *Per Verbum Angeli omnes creati sunt, et per sancti Spiritus sanctificationem perfecti.* Eandem sententiam aperte docet Augustinus, varijs in locis, præsertim lib. 12. de civit. cap. 9. ubi de Angelis loquens sic ait: *Simul ut facti sunt, ei à*

A quo facti sunt, amore, cum quo facti sunt, adhererunt: eoque sunt isti ab illorum societate discreti, quod hi in voluntate bona manserunt, illi ab ea deficiendo mutati sunt; mala scilicet voluntate, hoc ipso, quod à bono defecerunt. Non valet quod ait Magister Sententiarum: per bonam illam voluntatem, amorem Dei naturalem, cum quo Angeli creati sunt, esse intelligendum. Augustinus enim ibi loquitur de amore illo ac bona voluntate, quam nisi operante adiutorio Creatoris Angeli habere non potuerunt. Nam statim ista subiicit: *Et istam (bonam voluntatem) quis fecerat, nisi ille, qui eos cum bona voluntate, id est, cum amore casto, quo illi adhererent, creavit, simul in eis & condens naturam, & largiens gratiam.*

B Potest etiam conclusio probabili ratione suaderi: Angeli non fuerunt creati in minori perfectione, quam primus homo: Sed in Theologia ferè certum est, Prototypentem in iustitia originali fuisse conditum: Ergo idem dici debet de Angelo. Probatum Minor primò, quia id videtur insinuare Tridentinum sess. 5. de peccato originali, ubi dicit, *Adam per peccatum, iustitiam & sanctitatem perdidisse, in qua fuerat constitutus.* Secundo quia id aperte docet Anacletus Papa Epist. 1. dicens: *hominem idè dicit conditum ad imaginem Dei, quia in sui creatione gratiam, & ceteras habuit virtutes.* Tertio, quia id Scriptura non obicere testatur, dum ait Eccle. 7. *Deus fecit hominem rectum; rectitudo enim in Scriptura gratiam & sanctitatem significat.* Deniq; probatur, quia filij qui ex Adamo nati fuissent, si in statu innocentie perseverassent, gratiam habuissent congenitam: Ergo & ipse Adam, qui erat ipsorum caput & exemplar, illam à principio conditionis habuit.

C Aliam rationem probabilem adducit S. Thomas art. 3. hujus questionis, quæ sic proponi potest. In prima creatione mundi Deus omnia fecit secundum seminales & originales rationes in suis principijs, & omnibus creaturis corporibus semina indidit, quibus possint suos effectus naturales producere, ut docuit Augustinus lib. 8. super Genesim ad litteram cap. 3. Ergo cum gratia sit semen omnium donorum supernaturalium (propter quod semen Dei 1. Joan. 3. appellatur) conveniens fuit quod Deus in prima creatione spiritalis creature, eam Angelis infunderet.

D Contra hanc assertionem in primis objici potest illud quod habetur Joan. cap. 8. nempe quod Diabolus homicida fuit ab initio. Et 1. Joan. 3. dicitur: *Qui facit peccatum, ex Diabolo est: quia ab initio Diabolus peccat.* Ergo ab ipso initio Diabolus fuit in peccato, non verò in gratia.

E Sed facile responderetur, in utroq; loco verbum illud, *ab initio*, non intelligi mathematicè, & de primo instanti creationis Diaboli, sed tantum moraliter, id est paulò post mundi initium & Diaboli creationem; nam ibi fit mentio peccati quo Diabolus fuit homicida, persuadendo mortem in orbem terrarum: peccatum autem quo Diabolus decepit hominem, & mortem introduxit in mundum, non fuit commissum in instanti creationis mundi, nec creationis Angelorum, sed post hominum creationem. Addit D. Thomas quæst. sequenti art. 3. ad 1. ex Augustino 11. de civit. cap. 15. *Cum dicitur quod Diabolus ab initio peccat, non ab initio ex quo creatus est,*



peccare putandus est, sed ab initio peccati, scilicet quia nunquam à peccato recepit.

24. Objicitur secundò illud Ezechel 28. *Foramina tua in die qua conditus es preparata sunt &c.* Qui locus juxta Gregorij magni interpretationem lib. 3. Moral. cap. 18. significat Dæmonem creatum esse capacem charitatis, quâ si repleti voluisset, stantibus Angelis, tanquam positus in Regis ornamento lapidibus, inharere potuisset. Ergo juxta Gregorium, Lucifer non fuit creatus in gratia & charitate.
25. Respondeo Gregorium intelligendum esse de charitate, non simpliciter, sed aucta per merita, ut indicat verbum *repleti*, vel etiam consummata per beatitudinem & gloriam: alioquin sibi aperte contradiceret, cum ibidem paulò ante de eodem Lucifero dixerit: *Aurum opus decoris ejus extitit: qui sapientia claritate canduit, quam bene creatus accepit.* Et infra: *In medio lapidum ignitorum perfectus gratia & decore ambulavit: quia inter Angelorum corda, charitatis igne succensa, clarus gloriâ conditionis extitit.*
26. Tertio objicitur quoddam testimonium Joannis Papæ 16. quæst. 2. cap. *visis litteris*, dicentis de diabolo: *Dolet satis, & erubescit, charitatem, quam in celo nequivit habere, homines constantes ex lutea massa habere in terra.*
27. Respondetur tamen Pontificem illum ibi loqui de charitate consummata patriâ: vel si de charitate vis loquatur, habere, ibi sumi pro servare seu retinere, & verbum, *nequivit*, non denotare impotentiam simpliciter & absolutam, sed ex suppositione malitiæ suæ, sicut & cum Joan. 8. dixit Christus Judæis: *Quò ego vado, vos non potestis venire:* & cap. 5. *Quomodo vos potestis credere?* Adde quòd in aliquibus codicibus legitur: *quam Dæmon nequit habere:* quod verificatur de charitate in genere: cum enim Dæmon nunc omni gratiæ auxilio sit destitutus, est impotens absolute ad habendam charitatem.
28. Deniq; objicitur, Gratiâ esse medium inter naturam & gloriam: Ergo debuerunt Angeli creari prius in pura natura, postea gratiam, & tandem gloriam consequi.
29. Respondeo ex D. Thoma hic art. 3. in resp. ad 3. quòd quamvis gratia sit medium inter naturam & gloriam, ordine naturæ: tamen ordine temporis non semper requiritur quòd natura præcedat gratiam, aut gratia gloriam, sed sufficit sola prioritas naturæ; ut patet in Christo, qui in primo instanti conceptionis simul habuit naturam, gratiam, & gloriam.

§. III.

Tertia difficultas elucidatur.

- D**ico tertio: omnes Angeli statim ab initio acceperunt gratiam sanctificantem, per propriam dispositionem. Ita communiter docent nostri Thomistæ, contra Capreolum, & Victoriam, quos sequitur Molina in præsentis articulo.
30. Probat ex D. Thoma hic art. 6. ubi docet, quòd Angeli qui habuerunt meliora naturalia, habuerunt plus de gratia & gloria, quia fortius & efficacius in Deum conversi sunt. Et 2.2. quæst. 24. art. 3. ad 3. similiter asserit superiores Angelos factos esse meliores per gratiam, seu majorem & intensiorem gratiam recepisse, quia in illis fuit major conatus ad bonum: Ergo sentit Angelos per proprios actus se disposuisse ad gratiam sanctificantem.

Confirmatur ex eodem Angelico Doctore infra quæst. 95. art. 1. ad 5. ubi docet Adamum in primo instanti consensisse gratiæ, subindeq; per motum & consensum liberi arbitrij ad eam preparasse: Ergo licet Angeli in primo instanti sua creationis, gratiam sanctificantem receperint, ad eam tamen per liberi arbitrij motum & consensum preparare se potuerunt.

Confirmatur amplius: Ideò homines adulti non recipiunt gratiam sanctificantem, nisi mediante propriâ dispositione, qua libertatis usum habent pro infantibus, in quibus non exigitur illa preparatio libera: Sed Angeli statim ab initio productionis habuerunt usum liberi arbitrij: Ergo non est cur recipiant gratiam sanctificantem, aliter quàm per propriam dispositionem & consensum.

Adde quòd, per receptionem gratiæ sanctificantis inicitur amicitia inter Deum & creaturam: imò & quoddam spirituale matrimonium contrahitur: Sed amicitia fundatur in consensu mantium, & ad matrimonium contrahendum requiritur utriusq; partis consensus: Ergo gratia sanctificans non communicatur creature intellectuali, usum libertatis habenti, nisi adhuc ejus consensus.

Ex dictis inferes, Angelos in primo instanti suæ creationis elicitisse actum charitatis: quia, ut diximus, Angeli tunc receperunt gratiam per propriâ dispositionem; proxima autem dispositio ad gratiam est actus charitatis, ut in Tractatu de justificatione docetur. Unde Angeli omnes in primo instanti suæ creationis habuerunt duos actus conversionis in Deum: unum quidem naturalem in Deum ut authorem & finem ordinis naturæ; qui fuit necessarius quoad specificationem & exercitiû, ut disputatione præcedenti ostendimus: alium autem supernaturalem, in Deum ut authorem & finem ordinis gratiæ; qui licet fuerit necessarius quoad specificationem, fuit tamen liber quoad exercitiû, subindeque meritorius gloriæ; non tamen gratiæ sanctificantis, quia ab illa (ut infra dicemus) affectivè procedebat; principium autem meriti non cadit sub merito, ut communiter docent Theologi. Primus actus conversionis fuit prior alio, non prioritate durationis, sed naturæ; cum natura sit prior gratiâ, & fundamentum ipsius.

Ne obstat, si dicas duos actus realiter distinctos in eodem instanti angelico esse impossibiles: cum una operatio Angeli sit unum instans temporis angelici sive discreti. Respondetur enim, Antecedens esse verum de actibus inter se non subordinatis, secus autem de actibus ad invicem subordinatis; quales sunt conversio in Deum ut authorem & finem naturalem, & conversio in Deum ut authorem & finem ordinis gratiæ, eò quòd versentur circa idem objectum, quamvis sub diversa ratione. Unde cum Theologi dicunt, unam operationem esse unum instans Angeli; per unam operationem intelligunt omnes illas operationes, quæ quamvis sint distinctæ, habent tamen inter se subordinationem, ratione cujus possunt esse simul, & habent per modum unius.

Dices primò: D. Thomas quæst. 16. de malis art. 4. ad 14. & 15. docet quòd Angelus in primo instanti suæ creationis movebatur in Deum, in quantum est author naturæ; non tamen ut author gratiæ: idque probat in corpore articuli, quia

quia Angelus in eodem instanti non potest habere diversas conceptiones & affectiones, eod quod diversa operationes caufent diversa instantia temporis angelici.

Respondeo D. Thomam hinc quæst. 63. art. 5. & sententiam & rationem illam apertè retractasse: nam in resp. ad 3. & 4. expresse docet quod Angelus in primo instanti suæ creationis beatitudinem meruit: Atqui illam non meruit conversione naturali, sed solum conversione charitatis, quæ est per gratiam, ut ipse ait hinc art. 4. p. 2. Ergo in primo instanti creationis habuit actum charitatis & conversionis in Deum ut auctorem gratiæ. In corpore verò articuli ratione loco citato adductam impugnat, docens alias operationes, seu mutationes instantaneas, sine earum terminis, in eodem instanti simul esse posse: Sicut, inquit, in eodem instanti in quo illuminatur luna à Sole, illuminatur aer à luna. Et in hac quæst. 62. art. 7. ad 3. sic habet: *Cognitio & dilectio naturalis ordinatur ad cognitionem & dilectionem gloria: unde nihil prohibet in Angelo esse & cognitionem & dilectionem naturalem, & cognitionem & dilectionem gloria.*

Dices rursus: Si Angelus in primo instanti creationis actum charitatis & conversionis in Deum ut autorem supernaturalem habuit, sequitur quod in secundo instanti non potuit peccare: Consequens est falsum; nam ut infra dicemus, Angeli mali in secundo instanti peccaverunt: Ergo &c. Sequela probatur primò, quia Angelus talis est naturæ, ut cui objecto semel adhererit, semper adhæreat, ut infra patebit: Ergo si in primo instanti creationis, in Deum ut motorem & finem supernaturalem se convertit, non potuit postea ab illo separari & averti per peccatum. Secundò probatur: Si Angelus in primo instanti actum charitatis elicuit, meruit tunc suam beatitudinem, & consequenter in secundo instanti illam accepit: Ergo cum beatitudo sit incompensibilis cum peccato, in illo instanti peccare non potuit.

Respondeo negando sequelam Majoris. Ad cuius primam probationem dicendum est, Angelum talis esse naturæ, ut cui objecto ex perfecta electione ac deliberatione semel adhererit, semper adhæreat: sed si alicui objecto adhererit, sine perfecta electione & deliberatione, atque ut motus & applicatus specialiter à Deo, ut contingit in proposito: nam actus ille charitatis, & conversionis in Deum ut autorem & finem supernaturalem, quem Angelus in primo instanti habuit, erat ei liber, solum quoad exercitium, non verò quoad specificationem; ut procedebat à Deo ut speciali motore, ut infra patebit: unde in secundo instanti potuit peccare, & à Deo averti.

Ad secundam probationem respondeo, quod licet omnes Angeli in primo instanti beatitudinem meruerint per actum charitatis, necessarium quoad specificationem, & liberum quoad exercitium, non tamen in secundo instanti illam receperunt: solum enim fuit illis concessa post meritum, & actum dilectionis Dei, quem elicerunt ex propria deliberatione, motione, & applicatione; & qui proinde fuit liber, non solum quoad exercitium, sed etiam quoad specificationem: unde solum boni Angeli, qui huiusmodi actum in secundo instanti elicerunt, beatitudinem adepti sunt; mali verò qui tunc à Deo averti sunt, & ad bonum proprium conversi, illa

A fuere privati, ut docet S. Thomas quæst. sequenti art. 5. ad 4. his verbis: *Omnes Angeli, in gratia creati in primo instanti meruerunt: sed quidam eorum statim impedimentum præstiterunt, sua beatitudinis præcedens meritum mortificantes; & idè beatitudinem quam meruerunt, sunt privati.*

Dico quartò: Angeli supernaturalia dona gratiæ à Deo receperunt, juxta quantitatem perfectionum naturalium; ita ut quod superiores fuerunt in perfectionibus naturalibus, eod excellentiora dona gratiæ & virtutum à Deo receperint. Ita D. Thomas hinc art. 6. & Theologi communiter, fundaturq; in SS. Patribus: Basilius enim lib. de Spiritu Sancto cap. 16. hæc scribit: *Neque enim calorū virtutes suapte naturā sancta sunt; nam si id esset, nullā re differrent à Spiritu Sancto: sed juxta portionem quā se invicem superant, à Spiritu habent sanctificationis mensuram.* Damascenus verò lib. 2. de fide cap. 3. Per verbum Dei (inquit) creati sunt Angeli, & per sanctificationem Spiritus sancti perfecti, proq; sua dignitatis & ordinis ratione, illuminationem & gratiam participantes, circumscripti sunt.

Ratio assignari non potest, præter divinam voluntatem, qui placuit hunc modum Angelis servare, quem non servavit cum hominibus. Congruentia verò desumitur ex diverso modo operandi hominum & Angelorum: nam cum homini, ob intrinsecum impedimentum appetitus sensitivi, à bono retardantis, connaturale non sit operari secundum totum posse principij operativi; sit autem connaturale Angelo, nullum habenti intrinsecum impedimentum à bono retardativum, potior ratio fuit, ut Deus commendando se modo operandi angelico, eod majora dona gratiæ contulerit Angelis, quod superiores sunt in natura.

Idem dicendum est de gloria & beatitudine supernaturali: cum enim, ut ait S. Thomas, Deus Angelos finaliter creaverit in ordine ad supernaturalem certitudinem, hoc ipso quod alios alijs perfectiores condidit in natura, ad altiorum videtur beatitudinis gradum ordinasse: *Ut si adificator lapides polit ad construendam domum, ex hoc ipso, quod aliquos pulchrius & decentius aptat, videtur eos ad honoratiorem partem domus ordinare.*

Dices, Augustinus 11. de Civit. cap. 13. docet omnes Angelos æqualis felicitatis ab initio creatos esse: Ergo quod superiores fuerunt in perfectionibus naturalibus, eod mjora dona gratiæ & gloriæ non receperunt.

Respondeo Augustinum intelligendum esse de æqualitate felicitatis secundum proportionem geometricam, non arithmetica: solum enim vult Angelos fuisse creatos uniformes, hoc est ab initio omnes fuisse creatos in gratia, & beatitudine naturali, cum diversitate tamen & inæqualitate, tum in naturalibus, tum in supernaturalibus.

Ad pleniorum autem hujus conclusionis intelligentiam, & solutionem argumentorum quæ fieri possent in contrarium: diligenter observandum est, quod quando diximus Angelos supernaturalia dona gratiæ à Deo recepisse, juxta proportionem perfectionum naturalium, non eo sensu id debet intelligi, ut major perfectio naturalis unius, fuerit aliquo modo Deo causa motiva ad majora illa dona supernaturalia conferenda: nam sicut nullum donum merè naturale est Deo

motivum ad suam gratiam creaturæ conferendam, alioquin gratia non esset gratia, sed merces & retributio; ita nec perfectius donum naturale est Deo motivum ad majorem gratiam eidem naturæ conferendam: Sed in alio sensu, nimirum ita ut Deus ex mera sua libertate, & sapientia, voluerit majoribus gratiæ donis ornare, quos perfectioribus naturæ dotibus decoraverat.

ARTICULUS III.

Quo pacto Angeli supernaturalem beatitudinem sibi promeruerint?

VT certum & indubitatum supponimus, Angelos qui in accepta justitia & sanctitate perseverarunt, beatitudinem supernaturalem sibi promeruisse: cum enim beatitudo non mereatur gratitudo, sed propter merita conferatur hominibus, etiam debuit titulo meriti & non puræ & gratuita donationis tribui Angelis, præsertim cum nobilior sit aliquid habere per meritum, quam sine merito, ut docet D. Thomas 3. p. quæst. 19. art. 3. Unde Augustinus de correctione & gratia cap. 11. *Angeli sancti, cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi, & hujus mansionis debitam mercedem recipere meruerunt, tantam scilicet beatitudinis plenitudinem, quâ eis certissimum sit, semper se in illa esse mansuros.* Idem docent alij SS. Patres, præsertim qui post Augustinum floruerunt, quorum in eo consensus est, Angelos eo ipso quod in fide officioq; manserunt, deficientibus alijs, & principatum suum (ut Judas Apostolus loquitur) non deseruerunt, beatum illumq; perennemq; felicitatis statum meritos, adeptosq; esse. Unde solum difficultas est & controversia inter Theologos, de modo quo illi beatitudinem illam promeriti sint. Quidam enim existimant illam meruisse per opera beatitudinem subsequente, seu obsequia præstita in hominum ministerium, ex obedientia ab Angelis exhibenda. Nam licet soli Angeli ultimi ordinis tertiary Hierarchiæ, in hominum custodiam & ministerium destinentur, omnes tamen, etiam supremæ, hominum saluti cooperantur, instruendo & illuminando inferiores de rebus ad hominum salutem expectantibus juxta illud Apostoli ad Hebræos 1. *Omnes sunt administratori spiritus, in ministerium missi, propter eos qui hereditatem capiunt salutis.* Ita docet Magister in 2. dist. 5. in fine, ubi ait, eâ lege sanctos Angelos felicitate sempiternâ donatos esse, quod tale præmium per obsequia nobis exhibita ex Dei obedientia & reverentia mererentur. Et ita præmium præcessit meritum. Quod commentum, ut belle ait Petavius, *Origenis lucernam olet, tamen patronos habeat aliquos ex SS. Patribus, & antiquis Theologis.* Alij docent, Angelos beatitudinem sibi promeruisse per actus naturâ tantum præcedentes beatitudinem. Ita S. Thomas quodl. 9. qu. 4. art. 3. & in 2. dist. 5. qu. 2. art. 2. S. Bonaventura ibidem art. 3. quæst. 2. ubi ait hanc fuisse suo tempore communem, Egidius, Richardus, & alij. Tertia demum sententia asserit, Angelos beatitudinem meruisse actibus non naturâ tantum, verum etiam duratione beatitudinem præcedentibus. Hanc tenet S. Thomas hic art. 4. & communiter Theologi.

§. I.

Vera sententia triplici conclusione statuitur.

Dico primò, Angelos sanctos non meruisse beatitudinem per opera illam subsequente. Probatur primò ratione quam insinuat D. Thomas hic art. 4. & fultius expendit quæst. 19. de verit. 4. his verbis: *Meritum est causa præmij, non quidem per modum finalis causæ, sic enim magis præmium est causa meriti, sed magis secundum relationem ad causam efficientem, in quantum meritum facit præmio dignum, & sic ad præmium disponit: non autem quod est causa per modum efficientis, nullomodo potest esse posterius tempore, eo cuius est causa, unde non potest esse quod aliquis mereatur quod jam habet.* Unde sic arguo: Meritum se habet ad præmium, sicut modum ad finem, via ad terminum, dispositio ad formam, & causa efficiens ad effectum. Sed implicat mediû subsequi finem, & viam esse posteriorem termino, dispositionem formæ, & causam efficientem effectû. Ergo impossibile est meritum esse posterius termino, & per consequens Angelos sanctos mereri beatitudinem per opera illam subsequente. Et quamvis id non repugnet, inconueniens videtur inducere in Angelis novum modum merendi gloriam ab eo quem Deus seruat cum hominibus, qui est per actus fidei, spei, & charitatis, duratione præcedentes præmium beatitudinis.

Confirmatur: Meritum connaturaliter postulat exerceri à persona, juxta conditionem ejus. Sed persona Angelica est suâ naturâ peccabilis. Ergo connaturaliter postulat ea exercere cum libertate ad peccandum; unde cum Angelus in statu beatitudinis careat hac libertate, meritum connaturaliter postulat exerceri ab Angelo ut viatore, non verò ut comprehensore, præsertim respectu beatitudinis, quæ est ultimus terminus & fructus præcedentium laborum.

Dico secundò, Angelos sanctos meruisse beatitudinem per actus naturâ tantum & causalitate priores. Probatur secundò conclusio: Dæmones operibus malis continuo patris, non augent sibi pœnam essentialem, sed tantum accidentalem. Ergo nec Angeli operibus bonis, quæ in statu beatitudinis eliciunt, augent sibi præmium essentiali. Ratio utriusq; est, quia utriusque deest conditio vel merendum vel demerendum præmium vel pœnam essentiali requiritur, numerum status via.

Dico secundò, Angelos sanctos non meruisse beatitudinem, per actus naturâ tantum & causalitate priores.

Probatur: Angeli meruerunt beatitudinem per actus supernaturales, regulatos cognitione obscura fidei, quâ Deum ut Authorē supernaturale cognoverunt: Sed hujusmodi actus non possunt solâ prioritate naturæ beatitudinē supernaturalem præcedere: Ergo Angeli sancti non meruerunt beatitudinē, per actus naturâ tantum & causalitate priores. Major patet, Minor probatur. Quod naturâ tantum beatitudinē supernaturalem præcedit, simul cū illa existit, cum prioritas naturæ, non sit prioritas durationis, sed causalitatis: Atqui cognitio obscura fidei nequaquam existere cū visione beatifica, in qua beatitudo supernaturalis formaliter consistit, ut in 1. 2. dist. 5. art. 2. de virtutibus Theologicis ostēdēmus: Ergo actus cognitio obscura fidei, & per consequens actus supernaturales per ipsam regulati, non possunt solâ

sola prioritate naturæ beatitudinem supernaturalem præcedere.

Dico tertio, Angeli condignis actibus, non solum naturæ, sed duratione etiam præcedentibus, supernaturalem beatitudinem meruerunt.

Probat: Hic modus merendi beatitudinem est omnium conaturalissimus, cum meritum, ut supra dicebamus, se habeat ad præmium, sicut res ad terminum, dispositio ad formam, & causa efficiens ad effectum: Ergo ille debet attribui Angelo, respectu beatitudinis supernaturalis.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò contra primam conclusionem: Primus actus quem Angeli eliciunt, fuit visio beatifica: Ergo illam meruerunt per actus eam præcedentes, sed solum per actus subsequentes, & ea posteriores. Consequentia patet, Antecedens probatur ex Augustino libro 4. de Genesi ad litteram cap. 22. & 31. ubi docet Angelos prius habuisse cognitionem matutinam in verbo, quam vespertinam creaturarum in proprio genere: Sed cognitio matutina est visio Dei: Ergo primus actus quem Angeli eliciunt, fuit visio beatifica.

Respondeo negando Antecedens, ad cuius probationem dicendum, quod cum Augustinus docet Angelos prius vidisse res in verbo, quam in proprio genere, ly prius non debet intelligi de prioritate simpliciter, sed de prioritate in ingressu beatitudinis, quando enim Angeli sancti ad beatitudinem supernaturalem, & claram Dei visionem pervenerunt, prius habuerunt cognitionem matutinam quam vespertinam, & prius viderunt res in verbo, quam in proprio genere.

Objicies secundo: Magnum præmium, qualis est gloria Angelorum, magna requirit merita: Sed non potuerunt Angeli in tam brevi spatio viæ, habere merita tanto præmio commensurata: Ergo per opera beatitudinem subsequentia, ipsam meruerunt.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem: cum enim Angeli gratiam & charitatem maximè intensam, in primo instanti creationis receperint, subindeque actualem habituali proportionatam; & secundùm totum posse gratiæ operentur, actus intensissimos & ferventissimos charitatis, durante statu viæ eliciunt, quibus plus gratiæ & gloriæ meruerunt, quam homo aliquatur multitudinè actuum, quos toto vitæ tempore elicit.

Objicies tertio contra secundam conclusionem: Non repugnat meritum naturæ tantum & causalitate præcedere præmium: Ergo Angeli sancti per actus tantum naturæ priores, beatitudinem mereri potuerunt. Consequentia patet, Antecedens probatur. In nobis simul est contritio ut dispositio ad gratiam, & gratia ut præmium contritionis. Item simul est actus quo meremur augmentum gratiæ & charitatis, & ipsam augmentum: Ergo non repugnat meritum naturæ tantum & causalitate præcedere præmium.

Confirmatur: Contritio eodem instanti quo informatur gratiæ, de condigno meretur gloriam: quid igitur repugnat, ut eodem instanti simul conferatur gloria?

Ad objectionem respondeo primò, hoc argumentum probare quidem quod absolute, & de potentia Dei extraordinaria, non repugnet

A quod Angeli per actus solum naturæ priores, beatitudinem meruerint, quod non negamus, quia nimirum actus dilectionis Dei ut Authoris supernaturalis, quo Angeli beatitudinem meruerunt, potuit regulari aliâ cognitione quam fidei, nimirum cognitione evidenti abstractivâ Dei, sicut in Christo in quo fides non erat, actus meritorii per scientiam infusam regulabantur: Non ostendere tamen quod juxta legem à Deo pro Angelis & hominibus de facto statutam de beatitudine promerenda per actus à fide regulatos, hoc sit possibile, quia, ut supra dicebamus, hujusmodi actus cum clara Dei visione sunt incompossibiles.

B Respondeo secundò, concessa Antecedente, negando Consequentiam: non enim cum quolibet præmio pugnat simul esse meritum, sed cum præmio dumtaxat ultimæ beatitudinis, quod extrahit creaturam à statu viæ ad merendum requisito, nec non pugnat cum merito per fidem infusam regulato, ut supra ostensum est. Unde

Ad confirmationem, nego etiam consequentiam, nam actus fidei regulans contritionem, non pugnat cum merito & jure ad gloriam, bene tamen cum visione beatifica, & gloriæ possessione.

§. III.

Corollarium præcedentis doctrine.

Ex dictis inferes, Angelos sanctos non diu post creationem suam, claram Dei visionem fuisse consecutos, non expectatâ incarnatione Verbi, aut Christi glorificatione. Ita communiter docent Theologi, licet enim differant in assignandis pluribus vel paucioribus instantibus viæ Angelicæ, ut patebit ex dicendis articulo sequenti, sentiunt tamen omnes, illam brevem fuisse, eaque expletâ, bonos statim accepisse beatitudinis essentialis præmium, malos verò æternæ damnationis supplicium.

Ratio etiam id suadet: Si enim visio beatifica non sit data bonis Angelis propter custodiam hominum, sed propter actus meritorios quos durante statu viæ eliciunt, ut in prima conclusione ostensum est; nulla est ratio cur Deus voluerit differre eorum præmium, usque ad Christi incarnationem vel resurrectionem, & quod illis plus dilata fuerit gloria, quam malis Angelis pœna, qui statim post peccatum, de cælo dejecti sunt, & in infernum detrusi. Unde Daniel. 7. & Job 12. longè ante incarnationem Verbi, dicuntur Angeli ad stare vel assistere ante Deum, quod idem est ac perpetuò videre Deum, & ab ejus visione nunquam recedere, ut docent Gregorius libro 2. Moralium cap. 2. & libro 17. cap. 9. Bernardus serm. 5. in Dedicatione Ecclesiæ, & alii Patres.

Dices primò, 1. Petri 1. dicitur: *In quem desiderant Angeli prospicere*: Sed desiderium est rei absentis & nondum obtentæ: Ergo Angeli sancti nondum vident Deum.

Respondeo, verba illa Apostoli intelligenda esse de desiderio excludente fastidium, non autem visionem ipsam, ut interpretatur D. Gregorius libro 18. Moral. cap. 28. his verbis: *Qui de Deo per primum Ecclesiæ prædicatorem dicitur, in quem desiderant Angeli prospicere: sunt nonnulli qui nequam Deum videre vel Angelos suspiciant; & tamen dictum per Veritatis sententiam scimus: Angeli eorum in calis semper vident faciem Patris mei qui in calis est. Numquid ergo aliud veritas, aliud prædicator insonat veritatis? Sed si sententia utraque confertur, quia sibi*

nequaquam discordet, agnoscat. Deum quippe Angeli vident, & videre desiderant, & sicut intueri & intuentur. Si enim sic videre desiderant, ut effectus sui desiderii minimè perfruantur, desiderium sine fructu anxietatem habet, & anxietas penam. Beati verò Angeli ab omni pena anxietatis longè sunt, quia & Psalmista ait: Satiabor dum manifestabitur gloria tua. Considerandum nobis est, quoniam satietatem solet fastidium subsequi. Vt ergo rectè sibi utraque convenient, dicat Veritas: Quia semper vident. Dicat Prædicator egregius: Quia semper videre desiderant. Ne enim sit in desiderio anxietas, desiderantes satiantur: ne autem sit in satietate fastidium, satiati desiderant. Et desiderant igitur sine labore, quia desiderium satietas comitatur; & satiantur sine fastidio, quia ipsa satietas ex desiderio semper accenditur. Sic quoque & nos erimus, quando ad ipsum fontem vitæ venerimus. Erit nobis delectabiliter impressa sitis simul atque satietas. Sed longè aberit ab ista sitis necessitas, longè à satietate fastidium; quia & sitientes satiabimur, & satiati sitiemus.

Eandem veritatem breviter expressit Petrus Damianus, in hymno de gloria Paradisi, ex dictis sancti Augustini collecto, his versibus:

*Vno pane vivunt cives utriusque patrie:
Avidi & semper pleni, quod habent desiderant.
Non satietas fastidit, neque fames cruciat.
Inbiantes semper edunt, & edentes inbiant.*

Dices secundò: Gregorius Nazianzen. orat. 42. affirmat, diem resurrectionis Christi, salutem mundo fuisse, tam visibili, quam invisibili. Ubi Nicetas ejus Interpres, per mundum invisibilem, Angelos sanctos intelligit: Atqui salus illa, respectu Angelorum, non potest alia intelligi, quam salus perfecta & consummata per visionem Dei, & fruitionem beatificam: Ergo Angeli non sunt adepti claram Dei visionem, usque ad Christi resurrectionem, & glorificationem.

Respondeo Nazianzenum, vel per mundum invisibilem intelligere animas Sanctorum Patrum, quæ in sinu Abrahamæ detinebantur: vel solum voluisse quòd Angeli tunc magnam gloriam accidentalem receperint; unde observant aliqui, Angelos ex eo tempore apparuisse in corporibus lucidis & gloriosis, non ante. Vel demum, ut interpretatur Nicetas, Nazianzenus verbis illis solum significare voluit, quod tunc ruinæ Angelorum resarciiri cœperunt, licet Angelis ipsi non tunc primum gloriam & beatitudinem essentialem receperint.

ARTICULUS IV.

Quot morulis sive instantibus Angelorum via completa fuerit?

§. I.

Quibusdam præmissis referuntur sententia.

41. **S**uppono primò, numerum instantium, ex quibus tempus angelicum constituitur, desumi ex numero vel diversarum quoad substantiam operationum liberarum, inter se ordinem successione habentium, ita ut una sit duratione posterior altera; vel saltem diversorum modorum intrinsicè & successivè eidem substantialiter operationi angelicæ convenientium. Ita colligitur ex S. Thomæ hinc art. 5. ad 2. sic dicente: *Angelus est supra tempus rerum corporalium: unde instantia diversa in his quæ ad Angelos pertinent, non accipiuntur nisi secundum successionem in ipsorum atti-*

A bus. Quibus verbis S. Doctor suppositionem istam & docuit & probavit. Ejus veritas etiam patet ex dictis disputatione sexta, in qua egimus de tempore Angelorum, quo mensurantur illorum operationes liberae.

Suppono secundò, quòd quando loquimur hic de instantibus viæ Angelorum, non solum comprehendimus instantia intrinsicè viæ, sed etiam instans extrinsecè terminativum, quale est instans damnationis in malis, & glorificationis in bonis. Unde quando inquiritur, quot instantibus Angelorum via completa fuerit: idem est ac si quereretur, quot instantia fluxerint, à creatione Angelorum, usque ad glorificationem bonorum, & damnationem malorum inclusivè. His præmissis.

Circa difficultatem propositam triplex versatur sententia. Prima est Cajetani & Nazarii quæst. sequenti art. 6. docentium quòd tantum instantia pro via tam malorum quam bonorum Angelorum esse constituenda: ita ut primum instans sit assignandum creationi Angelorum omnium, eorumque merito non plene libero, id est actui charitatis, necessario quoad specificationem, & libero quoad exercitium, quem articulo præcedenti insinuavimus) omnes Angeli tam mali quam boni in primo creationis instanti elicerunt: secundum autem assignandum sit merito plene libero bonorum Angelorum, & peccatorum malorum; in cuius instantis termino, boni affectui sunt præmium, & mali supplicium. Unde dicunt quòd primum instans fuit simpliciter via, & nullo modo terminus; secundum verò, tam respectu malorum, quam bonorum, fuit via simul & terminus.

Secunda opinio ponit tria instantia pro malis Angelis, & duo tantum pro bonis. Ita Banner, Joannes à S. Thoma, Marcus à Serra, & plures alii ex nostris Thomistis, qui dicunt quòd Angeli boni perseverantes in actu dilectionis quem elicere in primo instanti creationis, unicum tantum instans fecerunt, post quod statim glorificati sunt; mali verò, eliciendo actum distinctum ab eo quem elicuerant in primo instanti creationis, duo instantia sibi fecere, post quæ damnati sunt: unde comprehendendo instans glorificationis bonorum, & damnationis malorum, illorum via duo tantum instantia, istorum verò tria completitur.

Terrius dicendi modus asserit viam tam bonorum quam malorum Angelorum triplici instanti fuisse completam, seu tria fluxisse instantia à creatione Angelorum usque ad glorificationem bonorum, & damnationem malorum inclusivè Ita Capreolus, Salmanticenses, & alii plures, etiam ex extraneis.

§. II.

Hæc sententia ut verior & probabilior eligatur.

Dico primò, viam malorum Angelorum triplici instanti fuisse completam. Probatur contra Cajetanum & Nazarium: Tot ponenda sunt instantia pro via demonum, quot fuerunt operationes realiter inter se distinctæ, sibi que succedentes, quibus eorum via fuit ultimò terminata: Atqui tres fuerunt hujusmodi operationes. Ergo & tria instantia. Major patet: nam, ut ostendimus in prima suppositione, instantia temporis discreti, de quibus

habe loquuntur, multiplicantur juxta numerum operationum sibi succedentium. Minor verò probatur: Dæmones in primo instanti creationis elicerent actum meritorium, & postea actum mortaliter peccaminosum; hunc verò secunda est damnatio: Sed illæ operationes non solum distinguuntur realiter, sed etiam sunt inter se impossibiles: Ergo tres fuerunt distinctæ operationes, quibus Angelorum via fuit terminata. Major est certa: Minorem etiam admittunt omnes quoad primam & secundam operationem: cum enim prima sit conversio actualis ad Deum ut ultimum finem simpliciter; secunda verò conversio actualis ab eodem, non possunt non distingui. Quoad tertiam verò, potest facile probari contra Cajeranum: Quia summa delectatio, & summa tristitia, sunt inter se impossibiles, respectu ejusdem subjecti: Sed Angelus in eo instanti in quo peccavit, habuit summam delectationem & complacentiam in sua perfectione naturali: Ergo non potuit simul habere summam tristitiam de pœna damni. Ergo damnatio quæ pro tertia operatione ponitur, etiam distincta, sed & impossibilis cum actum peccaminosum Angeli, & multò magis cum actum meritorio.

Confirmatur: Impossibile est malum Angelum simul & in eodem instanti in via & extra viam fuisse, ut constat ex ipsis terminis, nec non ex eo quòd in via habuit fidem, spem, potentiam ad merendum, & plura alia dona supernaturalia, quæ cessante viâ, & extra illam positus, non continebat: Sed dum primò peccavit, erat in via, ut patet; è contra verò dum primò damnatus est, erat extra viam, quia erat in damnatione, quæ est terminus viæ: Ergo implicat dæmonem simul & in eodem instanti primò peccasse & fuisse damnatum.

Confirmatur amplius: Malus Angelus, dum primò peccavit, erat in cælo Emyreo; fuit verò postmodum in inferno, & ignibus tartareis alligatus: Sed non potuit eodem momento esse in cælo, & in inferno; cum juxta Damascenum non possit Angelus simul esse in cælo & in terra: Ergo idem Angelus non potuit esse mensura peccati & damnationis dæmonum; sed in uno instanti peccaverunt, & in alio damnati sunt.

Dico secundo, viam bonorum Angelorum simpliciter etiam constare instanti.

Probat: Via bonorum Angelorum triplici instanti completa est, si instans in quo Angelus plene & perfectè meruerunt, eliciendo actum charitatis, liberum quoad specificationem & exercitium, sit distinctum ab eo in quo peccati sunt, & imperfectè unà cum Angelis damnati meruerunt, eliciendo actum charitatis, liberum solum quoad exercitium; & ab altero in quo glorificati sunt, & præmium æternæ beatitudinis reportarunt: Sed instans in quo Angeli boni plene & perfectè meruerunt, ab instanti creationis & glorificationis illorum distinctum est: Ergo illorum via triplici tantum instanti completa fuit. Major patet, Minor verò quoad primam partem probatur contra Bannem, Joannem à S. Thoma, & alios, qui existimant instans in quo Angeli boni perseveranter meruerunt, non distingui à primo instanti creationis in quo omnes meruerunt. Nam, ut supra dicebamus, instantia multiplicantur in Angelis secundum instantiam operationum variationem: Sed Angeli Beati non manserunt in iisdem operati-

bus invariatis, quas simul cum aliis non perseverantibus habuerunt in puncto creationis: Ergo non manserunt in eodem instanti, sed fecerunt sibi secundum instans. Major patet, Minor probatur. In primo instanti creationis Angeli boni habebant ex parte intellectus judicium practicum, quo judicabant amandam esse propriam excellentiam beatitudinis naturalis, cum subjectione ad supernaturalem: at verò cum Lucifer & ejus sequaces ad suam excellentiam inordinatè & contemptà divinà regulà conversi sunt, & suo exemplo alios tentarunt, Angeli Beati habuerunt judicium practicum, quo judicaverunt amandam esse excellentiam beatitudinis naturalis, cum subjectione ad supernaturalem, non obstante etiam tentatione Luciferi & sequacium, ad oppositum invitante, & hoc judicium constat esse intrinsecè diversum à primo: similiter ex parte voluntatis sequutus est actus proportionatus huic secundo judicio; quia diversitas in actibus intellectus practici, causat diversitatem in actibus voluntatis: Ergo Angeli Beati, à creatione usque ad glorificationem, in eadem operatione invariata non manserunt.

Nec valet responsio Joannis à S. Thoma, asserentis nullam fuisse variationem in judicio practico bonorum Angelorum, nec in actu voluntatis per illud regulato, sed actus illos mansisse intrinsecè invariatis, usque ad sequens instans glorificationis, quia, inquit, idem omnino ab initio creationis proponebatur objectum quod postea. Non valet, inquam, hæc responsio: siquidem in initio creationis prædictum judicium practicum non proponebat voluntati conversionem in Deum ut finem supernaturalem, ut conjunctam cum tentatione à Lucifero proveniente, quæ tunc non erat, bene tamen immediate post, cum Lucifer cœpit peccare, & alios Angelos suo exemplo, suisque suggestionibus ad peccandum inducere: Ergo facta fuit necessariò variatio intrinseca in judicio practico intellectus, & consequenter in actu voluntatis.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Quoties insurgit aliqua difficultas de novo circa aliquam actionem, toties requiritur speciale judicium practicum, quo actio illa imperetur, & vincatur difficultas: Sed Angelis Beatis, ex hoc ipso quòd alii peccarunt, insurrexit nova difficultas in conversione ad Deum ut finem supernaturalem, quam non habebant ante eorum lapsum: Ergo debuit etiam necessariò esse novum aliquod judicium practicum, quo hæc difficultas vinceretur; & consequenter novus voluntatis conatus, quia hæc duo se consequuntur.

Addo quòd, non solum duæ operationes Angelis, successivè se habentes, exigunt duo instantia, sed etiam varietas intrinseca ejusdem operationis penes diversos modos ipsi convenientes; quia instans angelicum nihil est aliud quàm unica operatio invariabiliter se habens quoad intrinseca, sicut & ipsu instans invariabile est quoad illa quæ intrinsecè importat: Atqui operatio quæ Angelus meruit in primo instanti creationis, in sua continuatione fuit variata, saltem quantum ad aliquem modum intrinsecum: Ergo dato etiam quòd actus quem Angelus in primo instanti elicit, idem manserit quoad substantiam, non fuit tamen idem sed diversum instans, &c. Major patet, Minor probatur. Actus meritorius elicitus in primo instanti creationis, fuit necessarius quoad specificationem, & liber solum quoad

quoad exercitium; actus verò charitatis quo meruit perseveranter, fuit liber tam quoad exercitium quam quoad specificationem, ut antea declaratum est: Sed necessitas & libertas sunt modi quidam intrinseci actuum: Ergo operatio quâ Angelus in primo instanti creationis meruit, fuit variata, saltem quantum ad aliquem modum intrinsecum. Major est certa, & conceditur ad Adversariis, Minor verò suadetur. Tum quia libertas actionis est specialis quâdam ratio vitalitatis: Tum etiam quia quod habet potentia in actu primo, actio debet habere in actu secundo: Sed necessitas & libertas in actu primo sunt modi quidam intrinseci voluntatis, & non purâ denominationis extrinsecæ: Ergo & actualis libertas, quæ relucet in ejus operationibus, erit modus quidam illis intrinsecus, & non sola denominatio extrinsecæ, ut quidam ex Adversariis dicunt.

51. Adde etiam, quod actus intellectûs, dirigens actum meritorium, liberum solum quoad exercitium, & cognitio dirigens actum meritorium, liberum tam quoad specificationem quam quoad exercitium, sunt actus inter se repugnantes, & impossibiles; quia unus proponit objectum sub indifferentia, alius verò sub ratione boni tantum: Ergo oportet quod actus meritorius in sua inchoatione & in sua continuatione, duplici instanti mensuretur. Consequentia probatur: actus meritorius in sua inchoatione est simul cum cognitione proponente objectum sub ratione boni tantum; ut continuatus verò, est simul cum iudicio indifferenti: Ergo si illæ cognitiones sint inter se repugnantes & impossibiles, ac duplici instanti mensurentur, etiâ actus meritorius Angeli in sua inchoatione & in sua continuatione, mensurabitur duplici instanti.

52. Confirmatur & magis urgetur hæc ratio. Tota ratio propter quam actus meritorius vitæ æternæ, & amor beatificus, nequeunt, juxta Bannem & Joannem à S. Thoma, esse in eodem instanti, est quia diriguntur per cognitiones impossibiles; quamvis idem numero actus charitatis vitæ possit quoad substantiam continuari in patria: Ergo similiter, quamvis daretur quod actus charitatis, quem Angelus in primo instanti creationis elicit, in sua continuatione idem manserit, quantum ad substantiam, quia tamen iudicium quod Angelus habuit in primo instanti creationis, est impossibile cum eo quod habuit merendo omnino liberè, ponenda sunt duo instantia distincta. Unde D. Thomas quaest. sequenti art. 6. ad 4. de Angelis ait: *Quod prima operatio fuit omnibus communis, sed in secunda sunt distincti: & ideo in primo instanti omnes fuerunt boni, sed in secundo fuerunt boni à malis distincti.*

53. Secunda pars Minoris principalis, quæ asserit instans in quo boni Angeli plenè & perfectè, seu cum perfecta deliberatione meruerunt, ab instanti glorificationis illorum fuisse distinctum, probatur contra Cajeranum & Nazarianum ex eodem S. Doctore hic art. 5. ad 2. dicente: *Instantia diversa in his quæ ad Angelos pertinent, non accipiuntur, nisi secundum successionem in ipsorum actibus. Non autem potuit simul in Angelis esse actus meritorius beatitudinis, & actus beatitudinis qui est fructus; cum unus sit gratia imperfecta, & alius gratiæ consummata: unde relinquitur quoddam oportet diversa instantia accipi, in quorum uno meruerit beatitudinem, & in alio fuerit beatus.* Quibus verbis S. Doctor rationem fundamentalem ad probandam hanc secundam partem Minoris insinuat: in-

stantia enim angelica diversificantur secundum successionem in ipsorum actibus: Sed instans actum meritorium beatitudinis, & ipsum beatitudinis actum, est successio: Ergo non sunt idem instans meriti bonorum Angelorum, & præmii essentialis beatitudinis. Major patet, quia Angelus est supra tempus rerum corporarum. Minor verò probatur: Actus meritorius beatitudinis est actus gratiæ imperfectæ; actus verò beatitudinis est actus gratiæ consummatæ: Sed non est possibile simul in eodem instanti reperiri actum gratiæ imperfectæ, & gratiæ consummatæ: Ergo &c.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Gratia imperfecta, quam D. Thomas dicit principium meriti, non est aliqua gratia minoris intensio, quàm consummata; siquidem illa, quando intensior est gratia in viatoribus, quam in multis beatis; sed est gratia in statu imperfecto cujus actus regulantur per fidem: nam primum principium ex quo tam Angeli quam homines ordinantur in beatitudinem supernaturalem, & in eam tendunt, est gratia cum obliquo fidei lumine; sic enim est gratia vitæ & peregrinationis: Atqui non potuit in Angelis simul esse gratia vitæ, cujus actus regulantur per fidem, & gratia consummata, cujus actus regulantur per lumen gloriæ & visionem Beatam; quia invidentia fidei repugnat in eodem subiecto cum evidentiæ luminis gloriæ & visionis Beatæ: Ergo non potuit in Angelis esse simul actus gratiæ imperfectæ, & gratiæ consummatæ: nec potest contingens meritum simul, seu in eodem instanti, cum beatitudine; illud enim à gratia imperfecta vitæ procedit, & per lumen fidei obliquo regulatur; hæc verò est à gratia consummata patriæ, & in clara Dei visione consistit.

Dices cum Cajetano & Nazario, quod licet fides & meritum non potuerint manere in primo instanti beatificationis Angelorum, secundum imperfectionem quam important, nempe fides secundum obliquitatem, & meritum secundum quod est actus variabilis, & tendens in præmium nondum habitum; potuerunt tamen manere secundum perfectionem quam dicunt formaliter: pura fides, secundum quod est certa cognitio supernaturalium; & meritum secundum quod dicit conversionem in bonum supernaturale, aut prosecutionem ipsius: unde Cajetanus meritum cum imperfectionibus appellat *meritum ut in via*; meritum verò sine imperfectionibus vocat *meritum ut in termino*.

Sed contra primò: Fides & meritum secundum id quod dicunt perfectionis, seclusis imperfectionibus repugnantibus beatitudini, nec fidei, nec meriti rationem habent, quia imperfectiones illæ sunt de eorum ratione formalis; obliquitas enim seu invidentia v.g. est de ratione formalis fidei, eaque sublatâ fides subsistere requirit: dicere ergo fidem & meritum potuisse reperiri in Angelis in instanti glorificationis illorum, seclusis imperfectionibus beatitudinis repugnantibus, est dicere nec fidem nec meritum tunc potuisse in Angelis reperiri.

Deinde, Vel mansissent in ipsis, vel solum in suo termino, visione scilicet & dilectione beatifica? Si hoc secundum dicitur, revera nec fides nec meritum mansissent formaliter, sed solum effectus sive terminus extrinsecus meriti. Si vero primum asseratur, oportet necessariò concedere fidem & meritum secundum proprias rationes dicentes

dicentes imperfectionem mansisse; quia fides & meritum nequeunt in se formaliter manere, nihilnequeat torum hoc quod dicunt ex sua ratione formali: nam perfectio inclusam aliquo, nequit reperiri nisi vel in propria ratione illius, vel in aliquo superiori, in quo virtualiter, vel eminenter contineatur.

Ex his habes, totum negotium bonorum & malorum Angelorum, tribus instantibus fuisse absolutum. In primo omnes fuerunt creati in gratia, & operati tam operatione naturali quam supernaturali, ad quam à Deo ut speciali motore applicati sunt: unde in eo omnes quidem meruerunt, sed non plenè & perfectè: quia actus charitatis quem tunc elicerunt, non fuit perfectè liber, sed necessarius quoad specificationem, & libertatem quoad continuationem & exercitium. In secundo instanti Angeli boni in sua ad Deum conversione supernaturali, ex plena deliberatione, ac perfectà libertate, perseverantes, plenè ac perfectè meruerunt: Angeli verò mali, seclibèrè ad propriam excellentiam inordinatè convertentes, à Deo averfi sunt, & peccaverunt. In tertio tandem boni consecuti sunt primum eternæ beatitudinis; mali autem supplicium æternæ damnationis.

Dices: Instantia Angelorum diversificantur secundum numerum operationum ipsorum, ut supra ex D. Thoma ostendimus: Sed boni Angelus medio sua via habuerunt plures actus bonos, scilicet, spei, charitatis, religionis &c. mali verò plures actus peccaminosos, superbiæ, iræ, &c. Ergo prædictum medium non fuit mensuratum uno instanti, sed pluribus; & ita totum negotium bonorum & malorum Angelorum, tribus tantum instantibus non fuit absolutum.

Respondeo ex eodem S. Doctore hinc art. 5. ad 1. & supra quest. 10. art. 5. ad 1. numerum instantium ex quibus tempus angelicum constituitur, componi ex numero operationum habentium inter se ordinem successione, ita ut una sit post aliam; & ideo plures operationes quæ sunt simul duratione, sive illæ pertineant ad eandem potentiam, sive ad diversas, diversa instantia temporis angelici non constituunt: unde cum prædicti actus tam in Angelis bonis quam malis fuerint simul, non exigunt plura instantia temporis angelici, sed unum tantum.

Quæres, quanta fuerit mora & duratio uniuscujusque, ex tribus instantibus enumeratis, per correspondentiam ad nostrum tempus?

Respondeo cum Salamanticensibus, & Joanne à S. Thoma, contra Nazarium, Suarem, & Valentiam, primum instans angelicum, in quo omnes tam mali quam boni imperfectè meruerunt, solum durasse per unicum instans nostri temporis. Hoc enim aperte colligitur ex D. Thoma sequenti art. 6. ubi asserit probabilis esse quòd Diabolus statim post primū instans suæ creationis peccaverit: cum enim creatio, per correspondentiam ad nostrum tempus, fiat in instanti, si verum est Angelum peccasse immediatè post instantem creationis, sequitur meritum ejus imperfectum durasse solum per unicum instans nostrum. Ratio etiam, quam idem S. Doctor ibidem insinuat, id aperte convincit: nam actus quæ Angelus elicit in mora temporis, subsequente instantem creationis, fuit liber quoad specificationem & exercitium: quia hunc actum præcessit actus elicitus in instanti creationis, ratione cujus voluntas Angeli intelligitur completa in actu primo, ad

A hoc ut possit seipsam movere in continuatione actus, vel in productione alterius: unde si in morula illa temporis, subsecuta instans indivisibile creationis, non peccasset, sed dilexisset Deum ut finem supernaturalem, sicut dilexerat in primo instanti suæ creationis, fuisset redditus inflexibilis in tali amore, & consequenter impeccabilis; quia, ut infra patebit, Angelus redditur omnino inflexibilis per illum actum quem omnino libere elicit, & in quo seipsum movet. Cum ergo Angelus malus non fuerit inflexibilis in dilectione Dei, dicendum est actum meritorium, quem habuit communem cum Angelis bonis, durasse solum per unicum instans nostri temporis.

Disp. 14. art. 1.

B Ex quo sequitur, secundum instans in quo mali peccaverunt, & boni in bono perseverarunt, parti nostri temporis coexistisse: quia post instantem nostri temporis, in quo omnes meruerunt, non sequitur aliud instans, sed tempus. Quantum autem fuerit illud tempus cui coexistit secundum instans angelicum, omnino incertum est. Solum constat tempus illud fuisse finitum ante lapsum Adami: nam quando ille peccavit, mali Angeli jam damnati erant; cum eorum Princeps Evam sub figura serpentis seduxerit, ut dicitur Genes. 3. aliunde verò cum mali Angeli de cælo lapsi sunt, & ad infernum detrusi, boni fuerunt in statu gloriæ; nec enim longius est dilata bonorum merces, quam pœna malorum.

C Quantum ad tertium instans, certum est quod loquendo de illo prout mensuravit primam receptionem præmi aut pœnæ Angelorum, ut stantem sub novitate essendi, certum est, inquam, quod coexistit instanti nostri temporis. Si verò loquamur de gloria & malorum pœna Angelorum, secundum permanentiam & durationem quam important, non mensurantur tempore nostro vel angelico, nec ævo, aut æternitate essentiali, sed æternitate participatâ, ut in Tractatu de visione beatifica ostensum est.

Disp. 6. art. unico

Contra primam partem hujus resolutionis objicere solent recentiores verba illa Ezechiël. 28. per allegoriam à Patribus receptam Luciferò dicta: *In medio lapidum ignitorum ambulasti, perfectus in viis tuis, à die conditionis tue.* Id est fuisse inter Angelos gratiâ & charitate fulgentes, atque unus ex illis: Sed ambulasse significat fuisse aliquod spatium temporis, quo ita conversatus est inter bonos Angelos Lucifer, adhuc perfectus in viis suis, & splendens gratiâ à Deo insusâ: Ergo primū instans creationis Angelorum, in quo omnes imperfectè meruerunt, & gratiâ sanctificatè ornati sunt, non soli instans, sed parti nostri temporis correspondet.

62

Addit Suarez, non videri ita conveniens perfectæ naturæ intellectuali, qualis est angelica, subito transire de una operatione in aliâ, quam aliquandiu durare in sua operatione: primum enim importat levitatem & inconstantiam, quæ non debet in Angelo admitti, præsertim in maximo sui negotio, qualis fuit conservatio divinæ gratiæ, & continuatio in dilectione Dei: secundum verò importat providentiam naturæ intellectuali perfectissimæ, qualis est angelica, concedendam: Ergo mali Angeli non solum per unicum instans, sed per aliquod tempus in actu dilectionis Dei perseverarunt.

63

Hæc tamen levia sunt. Ad primum enim respondet D. Thomas quest. sequenti art. 6. ad 1. hæc verba Ezechiëlis sibi objiciens: *Quod per motus corporales qui per tempus mensurantur, quandoque in Sacra Scriptura intelliguntur metaphorice*

64

phoricè motus spirituales instant aucti; & sic per ambulationem intelligitur motus liberi arbitrii tendentis in bonum. Per pluralitatem autem viarum designatur pluralitas actuum subordinatorum, quos in primo instanti creationis Angelos habuisse diximus, aut saltem multitudo terminationum eisdem actibus ad diversa objecta.

- 65 Ad illud quod addit Suarez, dicendum est, ad perfectionem naturæ omnino intellectualis, qualis est angelica, pertinere quod pro libito duret in sua operatione, vel si voluerit, citò transeat de una operatione in aliam; quia hoc denotat perfectam & expeditam intellectualitatem: quamvis aliunde in hoc transitu de una operatione in aliam possit intervenire levitas, inconstantia, imprudentia, & aliæ imperfectiones; quas in primo Angeli peccato intervenisse concedo, utpote qui ex nimio & inordinato affectu circa propriam excellentiam procedens, non attendit negotio maximi momenti, scilicet sui ipsius in ultimum finem directioni. Addo quod, quamvis magis naturale esset Angelo, in actu ex perfecta libertate & electione elicitio permanere per aliquod tempus, non tamen in actu ad quem non se movet, sed movetur à Deo: hic enim non potest durare in Angelo, nisi per instans nostrum; quia illo instanti transacto, si Angelus continuet eundem actum, non potest non operari movendo seipsum; cum supponatur ex vi primi instantis, & actus in eo elicitus, completus in actu primo, ad hoc ut se moveat, sicut antea declaratum est.

§. II.

Expediuntur objectiones contra precedentes conclusiones fieri solite.

- 66 **C**ontra primam conclusionem, in qua diximus viam malorum Angelorum triplici instanti fuisse completam, objicies cum Cajetano & Nazario. In Angelis malis idem fuit instans damnationis & demeriti: Ergo illorum via duo tantum instantia includit. Consequentia patet ex supra dictis. Antecedens verò probatur primo ex Fulgentio, de fide ad Petrum cap. 3, ubi de malo Angelo ait: *Initium sua damnationis in ipsa voluntatis aversione invenit; ut non esset aliud incipere jam puniri, quam illius beatifici boni dilectione desituri.* Secundò probatur ex Damasceno libro 2. de fide cap. 4. dicente *hoc in Angelis fuisse lapsum, quod in hominibus est mors*: Sed homo in instanti mortis subit effectum damnationis: Ergo & Dæmon in instanti lapsus. Tertio probatur idem Antecedens ratione. Instantia in Angelis sumuntur penes diversa & successivè se habentia intellectus judicia: Atqui secundum iudicium quod mali Angeli habuerunt de amanda propria excellentia, manet in statu damnationis: Ergo in Angelis malis idem fuit instans damnationis & demeriti.
- 67 Confirmatur: Potest infligi pœna simul cum patratu culpa, & ita contigisse in Angelis probatur: quia in eodem instanti in quo peccarunt, non viderunt Deum: Ergo fuerunt privati visione beatæ, in qua privatione consistit pœna damnati. Addo quod in eodem instanti quo peccarunt, fuerunt inflexibiles in malo: Sed inflexibilitas in malo est propria damnatorum: Ergo in eodem instanti quo peccaverunt mali Angeli damnati sunt.
- 68 Respondeo negando Antecedens. Ad cuius primam probationem dicendum est, Fulgentium loqui de initio damnationis tantum extrinseco, ita

ut in secundo instanti in quo verificatur Angelum peccasse, & esse aversum à Deo, verificetur quod subijt immediate post.

Ad Damascenum verò respondetur hoc in Angelis esse lapsum, quod in hominibus est mors, quantum ad invariabilitatem & inflexibilitatem voluntatis, non verò quantum ad alia.

Ad tertiam probationem, concessa Majori, nego Minorem: nam in secundo instanti Angeli mali habuerunt hoc iudicium: amanda est propria excellentia, non considerata lege divina: modò verò iudicant amandam esse eandem excellentiam, quamvis sit contra legem divinam; habent enim conscientiam remorsum, quo considerant quod sit contra prædictam legem: hæc verò iudicia valde diversa sunt.

Ad confirmationem: Esto possit aliqua pœna simpli infligi patratu culpa, id tamen est negandum de pœna Dæmonum, propter rationes in conclusione adductas. Ad probationem in contrarium, concessio Antecedente, neganda est consequentia: quia privato proprie non est carentia cuiuscumque forme, sed forme debite: pro illo autem instanti quo Angeli peccarunt, non erat illis debita gloria, quia nondum ipsam meruerant per actum deliberatum. Ad id quod additur de inflexibilitate Dæmonum, dicendum est quod inflexibilitas in malo non solum convenit Angelis ut actu damnatis, sed ut immediate post damnandis.

Objicies secundò contra secundam conclusionem. Angeli boni non fecerunt sibi novum instans, per hoc quod perseverarunt meruerunt, sed primum contrinuarunt: Ergo ipsorum via duplici instanti terminata fuit, instanti scilicet meriti, & glorificationis. Consequentia patet ex supra dictis: Antecedens probatur. Angeli boni eundem, quem in primo instanti elicebant charitatis actum, continuarunt quandiu mali peccarunt; & licet habuerint diversa iudicia, unum tamen non repugnabat alteri, nec ipsam, aut operationem ex eo secutam excludat: ut in malis Angelis accidit: Sed diversitas iudicii non sufficit ad diversificandum instans, nisi secundum contrarietatem primo, & illud, ac operationem ex eo secutam excludat: Ergo &c.

Confirmatur auctoritate D. Thomæ hic art. 5. ubi ait: *Angelus post primum actum charitatis qui beatitudinem meruit, statim beatus fuit.* Et clarior quaestione sequenti art. 6. Cum Angeli, inquit, per unum actum meritorem ad beatitudinem pervenerint, ut supra dictum est (loco scilicet jam adducto) Diabolus in primo instanti in gratia creatus meruit, statim post primum instans beatitudinem accepisset, nisi statim impedimentum præstitisset peccando.

Respondeo negando Antecedens, Ad probationem: dato quod bonus Angelus eundem charitatis actum continaverit; quia tamen ille actus habuit novum modum repugnantem modò quem habuit in primo instanti, & regularis fuit distincta cognitione, idè diverso instanti in continuatione mensuratur. Sicut enim licet actus charitatis elicitus in via, possit idem numero continuari in patria, diversitas tamen iudicii, quo regularis in via & in patria, multiplicat instantia; nec idem instans angelicum, etiam per correspondentiam ad diversa instantia, vel patres nostri temporis, potest mensurare actum charitatis in duplici illo statu via & patria. Ita similiter in proposito &c.

Ad confirmationem respondeo Divum Thomam in primo loco solum velle, quod Angelus post primum actum charitatis omnino liberum, habeat tam quoad exercitium quam quoad specificationem, beatus fuit: in secundo vero quod post primum instantans mensurans actum omnino liberum, nisi peccasset, beatitudinem accepisset. Obijciunt tertiò in eandem conclusionem. In bonis Angelis idem potuit esse instantans glorificationis & meriti: Ergo illorum via duo tantum instantans instantia. Consequentia patet, Antecedens probatur primò, quia anima rationalis meretur in primo instanti egressione à corpore, quod tamen est sæpè primum instantans beatitudinis: Ergo etiam potuit Angelus in uno & eodem instanti mereri, & esse Beatus. Consequentia est evidens ex paritate rationis. Antecedens verò suadetur: quia Martyr non meretur coronam martyrii usque ad mortem includivè; cum ad veram rationem martyrii requiratur mors, quæ non est nisi in primo non esse animæ in corpore.

Confirmatur: Si quis existens in peccato mortali, arreptus tamen & confessus, in instanti terminativo verborum absolutionis moriatur, ita primum non esse illorum verborum, sit etiam primum non esse talis hominis, in illo instanti operationis animæ, recipit gratiam sanctificantem, remissionem sui peccati, meretur præmium æternale; & nisi impediatur ratione alicujus peccati in purgatorio luendæ, simul beatificatur: Ergo pariter Angelus in instanti terminativo sue præ, potuit simul perfectè mereri, & præmium æternale sui meriti recipere.

Confirmatur ampliùs: Aliquod meritum potest esse simul duratione cum præmio, solâ prioritate naturæ ipsi antecedendo; ut patet de augmento gratiæ per actum ferventiorum: Cur ergo similiter meritum plenè liberum boni Angelus non potuit in eadem duratione esse, simul cum præmio essentiali ipsius, ita tamen quod prioritate naturæ illud præcesserit? Imò ita sentit videtur D. Thomas in 2. sententiarum dist. 5. quæst. 2. art. 2. ubi ait: *Meritum in bonis Angelis non præcedit præmium tempore sed naturâ.*

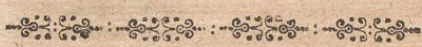
Respondeo negando Antecedens, & ad illius probationem, nego pariter Antecedens. Ad hujus tamen probationem, in primis dico esse satis probabile, non requiri ad coronam martyrii quod statim sequatur mors, sed sufficere quod tale vulnus infligatur, quod de facto per se natum est in hunc mortem, quamvis ex aliquo accidente mors impediatur. Secundo dico, quod si mors sequatur, meritum tamen non extenditur formaliter usque ad instanti ipsius includivè, sed exclusivè tantum, & solum est in eo tempore in quo cõtinuatur tolerantia a vulneri actu inferentium mortem: unde delicatè illa tolerantia primò non est in instanti mortis, ita nec meritum, sed mediâtè antea fuit.

Ad primam confirmationem dicendum, quod si homo ille iustificaretur, non haberet gratiam ex merito, sed ex efficacia sacramenti, & ex opere operato. Dico si iustificaretur: quia satis probabile est, quod absolutio non sortiretur effectum, nõ delectu efficacia, sed defectu subiecti capax; subiectum enim capax effectus absolutionis, non est anima separata à corpore, sed totus homo viator.

Ad secundam confirmationem respondeo quod licet aliquod meritum possit esse simul duratione cum suo præmio, solâ prioritate naturæ ipsi antecedendo, ut patet in exemplo adducto de augmento gratiæ per actum ferventiorum: tamè

A meritum vitæ æternæ nequit esse simul duratione cù ipsa. Ratio disparitatis est, quia actus meritorius augmenti gratiæ, non mensuratur aliquâ cognitione incompensibili cum præmio, sicut mensuratur actus meritorius vitæ æternæ, ut articulo præcedenti ostensum est. Unde ad testimonium D. Thomæ dicendum est, ipsum non loqui ibi secundum propriam sententiam, sed juxta sententiam quorundam Theologorum, qui dicebant Angelos nõ fuisse creatos in gratia, sed posteriùs duratione ad suam creationem, fuisse eis simul datam gratiam & gloriam: cum enim gloria habeat rationem præmii, non potest alio modo idoneo defendi illa sententia, nisi admittendo meritum fuisse naturâ prius quàm gloriam.

Cætera quæ docet D. Thomas in aliis articulis hujus questionis, vel facilia sunt, vel ad alios Tractatus pertinent, ideoq; ea prætermittimus, ut ad difficiliore hujus Tractatus quæstiones gradum faciamus. Unde sic



DISPUTATIO XIII.

De primo peccato Angelorum,

Ad quæstionem 63. D. Thomæ.

C Duplex malum incurrit malus Angelus peccando, & avertendo se à Deo incommutabili bono, ut ad bonum proprium se converteret: primum est malum culpæ, alterum pænæ. De utroque differit hic S. Doctor: de primo quidem in hac quæstione, quam inscribit: *de Angelorum malitia quoad culpam*: de altero verò quæst. sequenti, ubi agit de pænâ Dæmonum. Sed antequam de primo Angelorum peccato disputemus, discutienda est celebris difficultas, quam hic Theologi agitare solent; an scilicet possit dari aliqua creatura intellectualis, ex natura sua impeccabilis? Unde sic

ARTICULUS I.

Verum possit dari creatura intellectualis, ex sua natura simpliciter, vel saltem secundum quid impeccabilis?

N ullam dari de facto intellectualem creaturam, quæ ex se impeccabilis sit, absoluta fides est: nam omnis creatura intellectualis, vel angelica est, vel humana: utramque autem de facto peccasse, aperte Scripturæ testantur, præsertim Job 4. ubi dicitur: *Ecce qui serviunt ei non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit pravitatem: quando magis hi qui habitant domos luceas: &c.* Quasi diceret, ait ibi Gregorius: *Si illi spiritus esse incommutabiles nequeunt, qui nullâ carnis infirmitate deprimuntur; quâ temeritate se homines in bono permanere constantè existimant? quos in eo quod intellectus ad summa evehit, carnalis infirmitas aggravans præpedi, ut per corruptionis vitium in semetipsis habeant, unde ab intima novitate veterascant.* Unde S. Thomas hic art. 1. ait quod tam Angelus quam quacumq; creatura rationalis, si in sua natura consideretur, potest peccare; & cuicumque creatura hoc convenit quod peccare non possit, hoc habet ex dono gratiæ, non ex conditione naturæ.

Idem passim docent SS. Patres: Augustinus Hhh 2 enim

